

Ætnas Skiald – et lille Baggesen-problem

Jens Baggesens komplicerede digtning *Giengangeren og han selv eller Baggesen over Baggesen ved Forfatteren til Riimbrevene. Med et Tillæg* udkom i sidste halvdel af marts 1807. Bogen var omhyggeligt komponeret, og det er beklageligt, at dens i alt 265 oktavsider aldrig er optrykt i den originale helhed. Efter Baggesens udsagn i et privatbrev til Schack Staffeldt af 20. april 1807 blev den solgt og slugt så hastigt som nyankomne østers, men ikke taget alvorligt af de kritikere, den angreb, og kun få forstod, at digteren »forsættligen har ladt Naturen lege Skiul med Kunsten, og Kunsten Blindebuk med Naturen«.¹

På det kobberstukne titelblad figurerede et motto fra Horats på latin: »Sit jus, liceatque perire poeticis« (*Ep. II.3, Ad Pisones (= Ars Poetica)*, v. 466). Efter en indholdsfortegnelse fulgte to digte, et kort præludeium om digterisk form, »Hector Klangfod til Paris Riimbeen, eller Hexametret til Rimet«, og hovedstykket »Min Gienganger og jeg selv. En poetisk Samtale«. Som tillæg, med selvstændig paginering, bragtes »Odysseus Hevn. Homers Odyssees To og tyvende Sang« i en ny oversættelse af Baggesen, og »Ridder Ro, og Ridder Rap. Ballade«, hans opdaterede pastiche på den folkelige skæmtevisen om Hr. Lave og Hr. Jon i Peder Syvs *Tohundredvisebog*, 1695 (DgF 390 D). Et »P.S.« på latin afrunder fremstillingen med endnu et Horats-citat: » — — — Seu me tranquilla senectus / Expectat, seu mors atris circumvolat alis; / Dives, inops; Romæ, seu fors ita jusserit, exul; / Quisquis erit vitæ, scribam, color. — — » (*Sat. II.1*, v. 57-60).

Baggesens egentlige drøftelse af åndslivets aktuelle vilkår anno 1807 finder sted i hovedstykket, en »Tveheds Samtale«, som Schack Staffeldt kaldte teksten i et privat takkebrev fra Kiel af 17. april 1807. Den føres mellem Baggesens Gienganger-jeg fra det 18. århundrede og hans påstået nye Jeg selv fra det 19. århundrede. Den er også et opgør med det uforstående publikum, hvad enten det foretrak den ene eller den anden af den smidige digters personaer; Baggesen synes at promenerer en rent romantisk foragt for almindelige læsere, men den inkluderer dog også (senere i 1814) en foragt for det modsatte, nemlig romantikkens nybarbariske modestrøm, der bortskyller alle parnassets klassiske hegn og gærder. Det grænser til blasfemi, når han i brevet til Staffeldt 20. april påstår at have digtet for »i det mindste tolv Læsere«. Kristus-identifikationen har Baggesen dog allerede lanceret i et brev til den ti år yngre ven (og rejsefælle i Italien 1803) A.C. Gierlew den 1.-5. marts 1806: den sande digters lod er offentlig foragt, han er en Guds søn nedsteget fra Faderens højre hånd i en tjeners skikkelse for at forsone, han har i det højeste »tolv Venner i Verden«, blandt hvilke der altid er en Judas, »Med eet Ord: Jesu Christi Lidelseshistorie er meer eller mindre enhver virkelig Digters Biographie«, fordi hans rige ikke kan være af denne verden.² Giengangerens og Jeg selv's peripatetiske vandring, der afvikles på Oehlenschläger-territoriet Frederiksberg, går fra Vesterbro til Søndermarken og skal måske opfattes som et sidestykke til de åndrige spadsereture, som Oehlenschläger og Steffens havde foretaget i årene 1802-03 under nøje opmærksomhed fra de nysgerrige indvånere i den lille hovedstad.

Gienganger-digtet er i form en blanding af gammelt og nyt. Baggesen fortsætter antikkens episteldigte og renæssancens rimbrev, og ved indblanding af andre

genrer, som er beundringsværdige efter romantikkens smag, folkevisen og Homers epik, spiller han på intertekstualitet og flertydighed. Baggeseens forbilleder er dog snarere at hente i den subjektive antiroman, der dyrkedes af eksperimenterende prosaister som Laurence Sterne, Matthias Claudius, Jean Paul og hans egen ven og forhenværende rejsefælle Adams (= grev Adam Moltke³). De har alle det fællestræk, at de beskæftiger sig med det nu, de selv lever i, modsat romantikkens forkærlighed for antik eller middelalderlig historie.

I *Gienganger*-digtets samtalepart har en enkelt detalje ikke med sikkerhed kunnet kommenteres af Baggeseens bedste moderne udgiver, A. Arlaud. *Gienganger*-jeget præsenterer et sted to digertyper, nemlig »*Ætnas Skjald*, og *Skotlands Harpespiller*«. ⁴ Den sidstnævnte er naturligvis Ossian, europæisk modedigter siden 1760'erne.

Men hvem er mon *Ætnas skjald*? Før den gådefulde verslinje har *Gienganger*-jeget i broget orden opregnet individuelle forfatternavne med individuelle »Digterværker«: Tasso, Dante, Milton, Homer, Shakespeare, Goethe, Klopstock, Ewald, Schiller, efter verslinjen følger lige så direkte omtale af Cervantes, Camões, Horats, Vergil, Pindar. Alle disse berømtheder kan vel så udelukkes som kandidater til titel af *Ætnas skjald*. Arlauds kommentar bliver i hvert fald temmelig opgivende:

Udgifveren seer sig ikke istand til at give nogen Oplysning om, hvem det er, der menes med denne Betegnelse. Det er vel blevet antaget, at der her skulde være sigtet til et latinsk Digt *Aetna*, i Hexametrer, som er blevet tillagt Forskjellige; men det synes lidet rimeligt, at Bagg. saaledes midt iblandt Navnene paa lutter berømte Digtere skulde have villet indføre den lidet kjendte Forfatter af et Digt, hvorom Pram i *Minerva* Febr. 1789, S. 183 skrev: »som Ingen læser«. ⁵

Først tilbage til Christen Pram. Hans indlæg i *Minerva* er en hvas kritik af den virksomhed, som det halvofficielle danske akademi, Det smagende Selskab, havde udfoldet, siden det med kongelig understøttelse stiftedes i 1759. Pram søgte at dokumentere, at selskabet ikke havde megen ære af sit forhold til de store navne C.B. Tullin, P.C. Stenersen, Johannes Ewald eller P.F. Suhm, at dets udgivelsesprogram beroede på almindelig boghandlerspekulation, og at det i stedet for at ophjælpe den skønne litteratur anvendte sine indtægter til fast aflønning af en sekretær, som fra 1780 var den økonomisk meget nøjeregnende professor Jacob Baden.⁶ Pram når bl.a. frem til sine sørgmodige slutresultater ved en gennemgang af Selskabets skriferække *Forsøg i de skønne og nyttige Videnskaber*, hvor han tager talrige forbehold og kun sparsomt roser. Ros får dog 12. Stykke fra 1777 med »fire Digte i den malende Poesie; et Slags, hvori der skilt, fra andre Digte, hvor Malerierne staae som Episoder eller Biting, neppe er fire saa gode til i noget andet Sprog.« De er forfattet af tre københavnerordmænd, Thomas Stockfleth og brødrene Peder Harboe Frimann og Claus Frimann. Tre af teksterne er prisdigte, et om den relative idyl på en norsk klosterø (Sellø) og to om det skræksomme i norsk natur (Glommens vandfald Sarpen og fjeldet Hornelen). Pram, der selv regnede sig for klassicist, går vist i den sætning, Arlaud anfører,

lidt syrligt i rette med de smagende herrers udskrivning af poetiske emner: »De Gamle kendte ikke til noget eget Slags af poetiske Malerier; man har et paa Latin af *Corn. Severus*, over Ætna, som ingen læser.« Det er en forsikring om ikke-tradition.

De to Horats-citater, hvormed Baggese omrammer sit Gienganger-digt, led-sages ikke af danske oversættelser, og kun det første identificerer – med signatu-ren »Hor:« – forfatteren. Ved det sidste solidariserer Baggese sig med Horats' erklæring om, at uanset hvad der sker ham i livet, om han bliver gammel eller dør ung, om han bliver rig eller fattig, om han bor i Rom eller lever i landflygtighed, vil han fortsætte med at være forfatter, altid skrive (»scribam«). Horats fremsæt-ter dette program i en verssamtale mellem den gamle, kloge og muntre jurist Tre-batius, en ven af Cicero, og sit eget skrivesyge jeg, der ikke kan beherske sin sa-tiriske trang. Verslinjerne er nærmest en banalitet for latinstuderende omkring 1800. Den 21-årige N.F.S. Grundtvig har i sin dagbog den 25. august 1804 af-skrevet dem på latin med egen oversættelse som også *sit* formål med tilværelsen.⁷

Det første citat, mottoet på titelbladet, handler om digteres ret til at søge dø-den. Horats eksemplificerer denne faglige galskab ved Empedokles fra den græske koloni Akragas på Sicilien. Han var en tidlig græsk digterfilosof, der skrev nu tabte heksametertekster om naturen, og han skal ca. 433 f.Kr. være sprunget i Ætna, angiveligt for at hans tilhængere skulle tro, at han var optaget i den gudeverden, som han i sit liv og virke havde påstået, han kom fra. Det ene vers, Baggese bruger, v. 466 af *Ars poetica*, lyder på moderne dansk: »[...] Så digtere kan med fuld lov og ret gå til grunde!«⁸ Baggese medtager ikke her Ho-rats' forudgående vers 464-466: »(...) dengang Empedokles ville betragtes / som en uddødelig guddom, da sprang han koldt ned i Etnas / flammer«. Arlaud har en fodnote som kommentar til Baggese's Horats-motto⁹, men undlader i sin over-sættelse af citatet at oplyse om Empedokles-konteksten – hvad der sådan set er logisk nok.

Arlaud registrerer med vanlig omhu, at Baggese har betjent sig af dette Ho-rats-vers yderligere to gange. I digtet »Advarselen. Til Jens Kragh Høst« fra *Poe-tiske Epistler*, 1814, indlægger Baggese i bred og fri gengivelse en erklæring om en af såvel store som små digteres glimrende forrettigheder, »Den: *at for-gaae*«, hvortil Baggese i en fodnote føjer et citat af stedet på latin. Arlauds kom-mentar hertil indeholder en henvisning til Baggese's genbrug af stedet i en end-nu djærvere oversættelse i stridsskriftet *Breve til Adam Oehlenschläger*, 1818, s. 71: »Poeter maa man ei genere, / De have Lov til at kreper«. ¹⁰ Sidstnævnte tekst er ikke optrykt siden udgivelsesåret.

Arlauds eksempler kan forøges med (mindst) to til – fra Baggese's prosa. Al-lerede i sit ungdomshovedværk, rejsebogen *Labyrinten*, 1792-93, reproducerer han Horats' linjer om Empedokles – på latin i brødteksten, på dansk i egen gen-digtning i en fodnote: »For Navn af Gud engang at vinde / Empedokles sprang kold i Ætnas Ild«. Konteksten er den 25-årige rekonvalescent og turist Baggese's berusende oplevelse den 9. juni 1789 i Hamburg af den europæisk berømte skue-spiller F.L. Schröder i glansrollen som Shakespeares kong Lear. Hans lidenska-belige fremførelse rev Baggese så ganske med sig, at han ved en kort præsentation bagefter i Schröder's omklædningsværelse stadig syntes, han så Englands konge for sig. Stor var derfor Baggese's forbløffelse, da han næste dag som gæst

i Schröders hjem erfarede, at skuespilleren under sin præstation hele tiden inderst inde havde været kold og beregnende. Schröder fandt ikke, at der var nogen lystfølelse, endstige personlig tilfredsstillelse, ved at leve sig ind i en rolle og udleve den for et publikum. Ved nærmere eftertanke kan Baggese forklare dette som en almen ulyst hos kunstnere ved den besværlige håndværksmæssige udførelse af kunstneriske intentioner. Maleren stryger og sletter farver på sin voksdug, billedhuggeren hugger besværligt sin mejsel i stenen, digteren retter i det uendelige sit digt på papiret; tilmed er i Norden kunstneren som regel fattig og fryser om vinteren. Under disse omstændigheder at hellige sig kunsten med varm begejstring er altså et særsyn, ræsonnerer Baggese, »der hører dog virkelig næsten lige saa meget til, zittrende af Kuld at kaste sig deri, som til med koldt Blod at springe ned i Ætnas brændende Hule!«, men dette sidste har Horats, fortsætter Baggese, forklaret som en trang til at vinde navn af udødelig gud.¹¹

I foråret 1814 anmelder Baggese såvel tekst til som opførelse (18. marts) af Oehlenschlägers drama *Hugo von Rheinberg*. Recensionen fylder otte udførlige afsnit i J.K. Høsts tidsskrift *Dannora* (1. maj-26. juni). Før en sønderknusende gennemgang af detaljer peger Baggese indledende på det ufattelige i, at en digter af Oehlenschlägers »upaatvivlelige Rang (...) har kunnet fornede sig til, at sammensætte af Alskens tyske Reminiscentser et saa kozebueligt Stykke« og endda har udsat sig for en streng kritik ved at kalde »et, som saadant, ganske moersomt Spektakkelstykke« en tragedie. Baggese tror, at det kan være sket »i Kraft af det bekjendte horaziske Friebrø: *Sit jus liceatque perire poetis!*«, hvad der her ikke oversættes.¹²

Der kan således ikke herske tvivl om, at Baggese har været bekendt med myten om Empedokles' skæbne og med Horats' tolkning af den i sin poetik som et resultat af digterisk vanvid.¹³

Når »Ætnas Skiald« ikke i forskningen er blevet forbundet med *Gienganger*-digtets titelmotto, kan det skyldes en agtværdig loyalitet over for Baggese's lån af Horats-verset til karakteristik af en principiel holdning. Det er tilfældet hos L.L. Albertsen. Den vanskelige verslinje om Ætna-skjalden udløste heller ingen kommentar hos Peder Hjort i 1816 eller hos Kr. Arentzen i 1871. Her er ingen hjælp at hente.¹⁴

I 1967-68 tog to danske Baggese-forskere hver for sig fat på Ætna-hentydningen. Flemming Dahl udgav i 1968 en sprogligt noget romantiserende dansk gendigtning af Baggese's tyske epos *Oceania*, dvs. de 5 realiserede sange af afsnit I til et heksameterdigt om James Cooks ekspeditioner i Stillehavet 1768-79; denne begyndelse til en ambitiøs *Cookias* er skrevet 1804-07 efter at have flimret for Baggese's øjne lige siden 1792. I vers 13 af 1. sang gengiver Dahl med ordene »blandt fortidens skjalde« den tyske originals uspecificerede »im Kreis der Sänger der Vorwelt«. Det svarer til et digt af Fr. Schiller fra 1798 i elegiske vers, »Die Sänger der Vorwelt«, der heller ikke konkretiserer med navne. I en note opregner Dahl, hvem Baggese sædvanligvis forstår ved de berømteste digtere, med hjemmel i *Gienganger*-digtets verslinjer just omkring stedet med Ætnas skjald. På 1¼ spalte i petit drøfter Dahl udførligt identiteten af denne Ætna-digter. Han fremhæver Aischylos, Pindar og Vergil som digtere, der har skrevet om Ætna – men forkaster identifikationerne, fordi de to sidste jo udtrykkeligt nævnes for sig i *Gienganger*-teksten, og fordi den førstnævnte næppe kan tildeles en så

indskrænkende betegnelse. Dahl tilføjer: »Muligvis sigter B. dog til digterfilosoffen *Empedokles* fra Akragas (483-23 f. kr.), der efter sagnet sprang i Ætna's krater for at vinde evigt ry«. Her brænder tampen, men Dahl nøjes med at citere Arlauds given op (og fra Arlaud desuden Prams linje om Corn. Severus' ulæste digt om Ætna). Besynderligt nok foreslår Dahl, at hvis ikke Empedokles kan accepteres, er den af Pram nævnte Publius Cornelius Severus, en mindre kendt, men ikke helt ringe digter fra Augustus' tid, alligevel ikke nogen urimelig gætning, tilmed da Baggese i kraft af sit venskab med ægteparret Pram kan være blevet gjort bekendt med Severus-teksten.¹⁵ Dahl er tilsyneladende ikke opmærksom på, at Baggese's overordnede Horats-motto for *Gienganger*-digtet er den morale, den romerske klassiker i sin tid drog af Empedokles' dødsspring ned i vulkanens svælg.

Flemming Dahl havde i sidste øjeblik fået indarbejdet en henvisning til en bog udgivet i december 1967, nemlig L.L. Albertsens monografi om det tyske læredigt. Albertsen nævner i anledning af Martin Opitz' digt *Vesuvius*, 1633, det latinske digt *Aetna*, som har været tillagt Vergil og længe haft indflydelse, men nu er glemt. Han gennemgår det lidt senere over et par sider: det består af 93 + 473 + 78 vers, altså 644 i alt. Indholdet er mest vulkanologisk, og Albertsen afviser en drøftelse af, hvem der har forfattet det. Albertsen gør opmærksom på, at Aristoteles ikke regnede Empedokles for digter, men at Lucret's i *De rerum natura* (I, v. 729) vedkender sig en forudsætning i Empedokles.¹⁶ Det må dog understreges, at Lucret's, hvis værk udgaves posthumt af Cicero, intet har om Empedokles' død, men skriver om ham ud fra hans digte, at han næppe synes at være af dødelig skabning (I, v. 733: »ut vix humana videatur stirpe creatus«).

I denne lærdom er der altså heller ikke megen oplysning at hente om Ætnadigteren. Men hvis man opgiver forestillingen om, at »Ætnas Skjald« betyder »skjalden, der besang Ætna«, og i stedet lader omskrivningen gælde »den skjald, der endte sit liv ved at springe i Ætna«, åbner der sig visse udsigter. I Baggese's dialog fremgår det af Jeg selv's replik umiddelbart før Giengangerens omtale af »Ætnas Skjald«, at den nye Baggese regner med naturgenier, »Kiempebjerg«, der betegnes ved tre navne: Homer, Ossian, Dante. De bærer på deres skuldre »Kunstens Klippedverge«, henholdsvis Vergil, Macpherson, Tasso; endelig står den tyske Shakespeare, antagelig Goethe, foruden på den engelske dramatikers skuldre, efter eget vidnesbyrd (»med eget Kiende«), på disse samme tre kæmpebjerge.¹⁷ Mens Baggese's Gienganger-jeg udifferentieret hylder digtningens største navne, er hans nye Jeg selv altså i stand til at kategorisere dem og stille dem op i en rangfølge. Vergil forudsætter Homer, Tasso forudsætter Dante, Macpherson forudsætter Ossian, Goethe forudsætter Shakespeare samt Homer, Dante og Ossian. Jeg selv erklærer udførligt, at natur (geni) og kunst (håndværk) i nutidens æstetik må forene kræfterne – det er ikke alene hans personlige mening, men simpelt hen »Fornuftens« dom. Den moderne forfatter kan ikke skrive udelukkende på sit »Genie«, fordi digtekunsten ikke mere som i oldtiden udspringer af en gærende sprognatur, men må forholde sig til en afklaret tradition for kunstnerisk fremstilling. »Troé ikke, min Ven! at blot Genie nogensinde faaer Bugt med den Alting gnavende Tid – fuldendt Kunst alene trodser alle Moder og Forvandlinger«, skriver Baggese til A.C. Gierlew den 1.-5. marts 1805 og tilføjer: »I den poetiske Tidsalder existerede ingen anden Poesie end Tidsalderen selv«¹⁸.

Nutiden kan føde nye Vergiler og Tassoer, den kan og bør studere de gamle forbilleder, men den kan umuligt gå tilbage til det skabende klima, Homer og Dante virkede i. Jeg selv siger: »*Kronos* lig, / Naturens gamle Nat har skiulet sig, / Og Kunstens unge *Zeus* som Dagens Gud regierer« – titanens herredømme afløses af den olympiske guds. Engang faldt ord sammen med handling eller følelse, og denne oprindelige poesi tillod hver genius at blive »sin egen Lærer, / Mens Sproget i sig selv chaotisk giærer, / Og i en underfuld Foreenings-Krig / Dets Verdens Elementer blande sig«, ja, i denne periode var digterne på én og samme tid »Naturens Børn og Kunstens første Fædre!«¹⁹ Man kunne forsigtigt udfylde videre i Jeg selv's hierarki: Lucret's forudsætter Empedokles.

Skal der isoleret betragtet være symmetri i Baggesens Gienganger-verslinje, har skjalden, der sprang i Ætna, og skjalden, der spillede harpe i Skotland, det til fælles, at deres digterværker kun er overleveret brudstykkevis og indirekte gennem senere forfattere eller redaktører.

Og så er begge henvisninger da vist nok en flothed fra Baggesens side. Overhovedet er Baggesen i de første år af det nye århundrede usikker på sin opfattelse af de episke digtere, hvis virke han så gerne vil fortsætte i en ajourføring af genren. Nytårsdag 1805 indrømmer han med karakteristisk upræcision i et brev til Adam Moltke, at en række nyere epikere, bl.a. Ossian, indtil sidste år var og er ham »endnu tildeels fuldkommen ubekjendte«, ca. 19. april samme år underrettes Moltke i et brev fra Marly om, at Baggesen kunne ønske at blive en »*europäischer* Homer des achtzehnten Jahrhunderts«, med en moderne Odyssee om Cooks jordomsejling.²⁰ I brevet til Gierlew den 1.-5. marts 1806 mener imidlertid Baggesen fuldt og fast, at hans store episke ideal er Vergils *Æneide*, mens »Homers Værker ere i høieste Grad Kritikens Producter« eller i hvert fald »have havt Gud veed hvor mange Forfattere eller i det mindste Udarbeidere, altsaa ikke kunne tilskrives een Digter«. Det var en tese, den unge Halle-professor F.A. Wolf havde fremsat i sin epokegørende afhandling *Prolegomena ad Homerum*, 1795 – Baggesen betegner ham i samme brev som »vor kjære Wolf«.²¹

Er kenningen »Ætnas Skiald« brugt om Empedokles, udtrykker den næppe nogen dybtgående litteraturhistorisk viden, hvorfor jagten på en relevant tekst af Ætna-digtere kan afblæses. Baggesen kender i 1807 formentlig kun Empedokles gennem Horats' eksemplariske anekdote og tager hans død for den myte, den er.

Den metodiske lære, man kan drage af denne rundtur i en lille detalje, kunne være, at det ikke lader sig gøre at studere en tekst litteraturhistorisk, hvis ikke man enten sidder med originaludgaven eller med en moderne udgave, der reproducerer og kommenterer denne. Med alle fortjenester har både Baggesen-sønnernes udgaver af faderens danske værker og Arlauds desværre ufuldførte tekstkritiske og kommenterede samling af Jens Baggesens versdigtning den fejl, at tekster, der oprindeligt var digtet til én sammenhæng og offentliggjort i én helhed, er splittet op efter udgavernes skøn i undergenrer, der endda kan være fordelt over forskellige bind. Værre endnu bliver det, når ikke alt medtages. Arlaud gengiver således kun det originale titelblad og det originale »P.S.« til *Giengangeren og han selv eller Baggesen over Baggesen* i en kommentar, og August Baggesen udelader mottoet fra Johannes-evangeliet (1,26 om Johannes Døber som forløber for Kristus), som Baggesen har sat over hovedstykket med de to jegers poetiske

»Samtale«. Og i sine optryk af Gienganger-digtets dele ser Arlaud bort fra Baggesens oversættelse af *Odysseens* 22. sang, skønt allerede den første Baggesen-forsker, Peder Hjort, omgående fattede meningen og angreb Baggesen for hovmodigt at ville spille rollen som den hjemkomne hævnende Odysseus.²² En udgivelsesteknik, som er uhensigtsmæssig for et historisk studium af værkerne, har bevirket, at hvad der var tydeligt komponeret sammen fra forfatterens side, er blevet affærdiget som irrelevant eller uforklarligt.

Noter

1. *Samlinger til Schack Staffeldts Levnet, fornemmelig af Digterens efterladte Haandskrifter*, ved F.L. Liebenberg, II, 1847, s. 412, note *.
2. Sammesteds s. 410; Baggesens anmeldelse af Oehlenschlägers *Axel og Valborg* i J.K. Høst (red.): *Den nordiske Tilskuer*, No. 4-8, 22. november-31. december 1814, her refereret fra *Jens Baggesens Danske Værker*², ved August Baggesen, XI, 1847, s. 246; August Baggesen: *Jens Baggesens Biographie*, III, 1853, s. 215-216; *Samlinger til Schack Staffeldts Levnet*, II, 1847, s. 411-412, note *.
3. Jf. Sven-Aage Jørgensen: »Den gale Moltke eller Excentriciteten i centrum. Det tysk-danske litterære milieu i København ved udgangen af det 18. århundrede«, i: *Meddelelser fra Thorvaldsens Museum 2001*, s. 90-101.
4. *Jens Baggesens Poetiske Skrifter*, ved A. Arlaud, V, 1903, s. 105.
5. Sammesteds s. 320.
6. *Minerva*, februar 1789, s. 152-229, jf. Prams litterære testamente fra 1816, i: *Christen Prams udvalgte digteriske Arbejder*, ved K.L. Rahbek, Supplementbind, 1829, s. LVII med note *; K.F. Plesner: *Det smagende Selskab. Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse 1759-1959*, 1959, s. 56-57.
7. *N.F.S. Grundtvigs Dag- og Udtogsbøger*, ved Gustav Albeck, I, 1979, s. 163-164.
8. *Horats: Et Brev om Digtekunsten*, oversat af Søren Sørensen, i: Hans Hauge og Poul Erik Tøjner (red.): *KRITIK* 97, 1991, s. 18.
9. *Jens Baggesens Poetiske Skrifter*, ved A. Arlaud, V, 1903, s. 298, note *.
10. *Jens Baggesens Poetiske Skrifter*, ved A. Arlaud, III, 1894, s. 153 og 330.
11. Jens Baggesen: *Labyrinten, Første Deel*, 1792, s. 175, jf. *Jens Baggesens Danske Værker*², ved August Baggesen, IX, 1846, s. 115. Denne ejendommelige positive dødsdrift udlægger Baggesen i den videre tekst – med vandmølemetaforik – således, at lysten til at leve er menneskets almindelige drivkraft, men denne lyst kan underinddeles i »Lyst til Ophold, Lyst til Opsigt, og Lyst til Udødelighed«, med endnu flere underinddelinger. Han opsummerer: »De største Menneskeheds Hoved-Møller, Philosophernes og Kunstnernes, ligge oppe i Strømmen, og somme saa nær ved dens klare men vældige Udspring, at man skulde troe det var Lyst til Sandhed og Fuldkommenhed selv – den ædelste af alle Lyster, som drev dem. For dem er Lysten til at *leve* det samme som Lysten til at *virke*. Men alle, troer jeg, have de det tilfælles, at den egentlige Kraft, som driver, ikke er Kierlighed til Midlerne; men Kierlig-

- hed til Maalet« (sammesteds henholdsvis s. 176 og 116).
12. J.K. Høst (red.): *Dannora*, No. 5 og 6, 1. maj 1814, s. 62, jf. *Jens Baggesens Danske Værker*², ved August Baggesen, XII, 1847, s. 47.
 13. Horats bruger om digtergalskab ordene »fanaticus error« (v. 454), »vesanum (...) poetam« (v. 455), »certe furit« (v. 472).
 14. Leif Ludvig Albertsen: *Baggesen eller Oehlenschläger. Baggeseniana X*, 1979, s. 34; Peder Hjort i »Syvende Paragraph« af »Tolv Paragrapher om Jens Baggesen«, i: Christian Molbech (red.): *Athene. Et Maanedsskrift*, VII, juli 1816, s. 199; Kr. Arentzen: *Baggesen og Oehlenschläger. Literaturhistorisk Studie*, II. *Sommeren 1802-Sommeren 1807*, 1871, s. 304.
 15. [Jens Baggesen]: *Heideblumen. Vom Verfasser der Parthenais. Nebst einigen Proben der Oceania*, Amsterdam, 1808, s. 230, jf. *Jens Baggesen's poetische Werke in deutscher Sprache*, ved Carl og August Baggesen, Leipzig, II, 1836, s. 314; *Jens Baggesen: Oceania*, Gendigtet på Dansk og tolket af Flemming Dahl, 1967, s. 29 og 100.
 16. Sammesteds s. 92, note 29; L.L. Albertsen: *Das Lehrgedicht, eine Geschichte der antikisierenden Sachedepik in der neueren deutschen Literatur mit einem unbekanntem Gedicht Albrecht von Hallers*, Aarhus, 1967, s. 48, 83-84, 31, 45.
 17. Arlaud mener i *Jens Baggesens Poetiske Skrifter*, V, 1903, s. 319, at »med eget Kiende« betyder »med fuld Bevarelse af sit eiendommelige Særkjende, sin selvstændige Originalitet«, men den betydning savnes der ganske belæg for i *Ordbog over det danske Sprog*, X, 1928, sp. 268-269.
 18. August Baggesen: *Jens Baggesens Biographie*, III, 1853, s. 224.
 19. *Jens Baggesens Poetiske Skrifter*, ved A. Arlaud, V, 1903, s. 103, 102, 103-104.
 20. August Baggesen: *Jens Baggesens Biographie*, III, 1853, s. 202 og 204-205, »Tillæg« sammesteds, s. 124-126.
 21. August Baggesen: *Jens Baggesens Biographie*, III, 1853, s. 224-225; Wolf er også nævnt i et rimbrev til Gierlew af 26. oktober 1803, »Rom og Paris« (tr. i noget ændret skikkelse i *Skiemtsomme Riimbreve*, 1807), *Jens Baggesens Poetiske Skrifter*, ved A. Arlaud, II, 1891, s. 102, jf. 318.
 22. *Jens Baggesens Poetiske Skrifter*, ved A. Arlaud, V, 1903, s. 298; *Jens Baggesens Danske Værker*², ved August Baggesen, VII, 1846, s. 31; Peder Hjort i »Syvende Paragraph« af »Tolv Paragrapher om Jens Baggesen«, i: Christian Molbech (red.): *Athene. Et Maanedsskrift*, VII, juli 1816, s. 196-198.

Hvor ikke andet er anført, er trykstedet København.

Flemming Lundgreen-Nielsen